

ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ

Φίλε κ. Ταγκόπουλε,

Σου στέλνω τη μετάφρασή μου των Στροφών του Μορεάς και έποφελούμαι την πρόστασι να σε συγχαρώ για το όραό σου ρομάντσο «Πλάι στην Αγάπη».

Το πήρα να του κόψω τα φύλλα ένα βράδι στο κρεβάτι μου πεσμένος, και να το διαβάσω με ανάπαυση και ήσυχία, όπως θα μπορούσα, και το άφησα μόνο αφού το τέλειωσα. Σπάνια μ' ενόχλησε λιγότερο ο τρόπος της νεοελληνικής αφήγησης, ή καλύτερα, σπάνια απόλαυσα ιστόρημα με τόση χάρη και με τόση απλότητα να ξεδιπλώνεται. Κανένα άγκάθι φιλολογογίας, που δεν το δέχεται το συνηθειμένο μάτι και που το διώχνει ή καλή διάθεση. Έξω από ελάχιστους τύπους, σκληρόφωνους, για μένα, όλα αρμονισμένα εξαιρετα. Αίσθημα ήρεμο, πόνος ειρηνικός. Και το σπουδαιότερο: καμιά εφείρεση εύκολη, ή επιπόνη μεταφυσική και δήθεν φιλόσοφη. Σου σφίγγω το χέρι συγχαίροντάς σε.

Δικός σου

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Δ. Ταγκόπουλου: ΠΛΑΪ ΣΤΗΝ ΑΓΑΠΗ

Μέσα στο άθλητικό σώμα του ο κ. Ταγκόπουλος κρύβει μια ψυχή ανήσυχη, ψυχή πολεμιστή. Άνθρωπος γεννημένος για τον αγώνα, δεν μπορεί να ξεχάσει τον εαυτό του ούτε τη στιγμή που αποφασίζει να καταθέσει τα όπλα και να ξεκουραστεί. Το τελευταίο του ρομάντσο «Πλάι στην Αγάπη», που πλουτίζει σήμερα τη μαζική σειρά των έργων του, φαίνεται πως είχε το σκοπό να δώσει στο συγγραφέα του την ευκαιρία να συγκεντρωθεί στον εαυτό του, ύστερα από τους κόπους ενός πολύχρονου αγώνα, να συμμαζέψει τις θύμνες της περιπετειώδους ζωής του, ως η στιγμή που το δημιουργικό του δαιμόνιο θα τονε στρώξει πάλε στη μάχη, όπου πέρασε όλη τη ζωή. Γιατί, ανεξάντλητος ο κ. Ταγκ., βλέπαμε να μας αναγγέλλει καινούρια δράματα κοινωνικά, που δείχνουν πως ο παλιός πολεμιστής των «Αλυσίδων» και του «Στην δξώτορτα» διατηρεί πάντα όλο το πολεμικό του μένος.

Έτσι, και μέσα στο ξεκούρασμά του ο κ. Ταγκ. δεν ξεχνάει τον πολεμιστή, και με το καινούριο του ρομάντσο έρχεται να μας τονίσει την πεποίθησή του, πως ο άνθρωπος μόνο μέσα στην απόλογριά του λειψτερον γάμου θα μπορέσει να βρει την αληθινή του εδνυχία, αφού ο άλλος, ο νομικός και θρησκευτικός γάμος, με τους περιορισμούς που δημιουργεί, δεν κάνει άλλο, παρά να σκοτώνει τον αληθινό έρωτα.

Ο Παύλος Κατραμάς, διηγήτορας και ποιητής, είναι ένας περιέργος τύπος άνθρωπου με πλατειά κοινωνικά ιδανικά, που μια φυσική του μικροψυχία δεν τον αφήνει ποτέ να τα καταπαστεί. Αιφάει ή ψυχή του για έρωτα, μα είναι και δειλός πάντα μπρός στις γυναίκες, δνειροπόλος και φαντασιολόγος, που παίρνει τη ζωή για ποιήμα, όπως όλοι οι άνθρωποι του είδους του και της εποχής του. Ένας τέτοιος άνθρωπος δεν είναι βέβαια προωρισμένος για τους μεγάλους κοινωνικούς αγώνες που διενεργείται και που

άπομένουνε μόνο άπλοϊ πόθοι μέσα στην ψυχή του. Ο Παύλος Κατραμάς, που διψούσε από μικρό παιδί τον έρωτα, βρήκε επιτέλους ένα λιμάνι ναράξει, στην αγαλιά της Άλκης, της κόρης ενός απόστρατου αξιωματικού της Χωροφυλακής, που την παίρνει επιτέλους και δίχως πολλές διαδικασίες γυναίκα του. Από τη στιγμή αυτή ο Παύλος μπαίνει στην οικογενειακή ζωή. Είναι ή ζωή της Ρωμαϊκής οικογένειας. Γκρίνια από το πρωί ως το βράδι, και μικρολογίες, που στο τέλος καταντάει να μη χωνεύει ο ένας τον άλλο.

Ο κ. Ταγκ. βρίσκει πως σ' αυτό φταίει ο γάμος, που με την εξασφάλιση που δημιουργεί, κλλιεργεί την αυθαιρεσία και τον εγωισμό και στα δυο μέρη. Άν είναι λύτερος ο άντρας κ' ή γυναίκα, θα σεβότανε, θαγαπούσε περισσότερο ο ένας τον άλλο. Αυτή είναι ή πεποίθηση του κ. Ταγκ. Μπορεί ναίει και δικιο' ούτε μπορεί ναρνηθεί κανείς πως ή θεωρία του λειψτερον γάμου δεν παρουσιάζει πολλά πλεονεχίματα. Μα πριν καταδικάσουμε το θεσμό του νομικού γάμου, θαορεπε να ρήξουμε μια ματιά μέσα στο Ρωμαϊκό σπίτι. Τότε θα βλέπαμε πως τις περισσότερες φορές, ή κυριότερη άφορη ή γκρίνια, που κάνει τη ζωή ανιστόφορη μέσα στο Ρωμαϊκό σπίτι, δεν είναι οι περιορισμοί του γάμου, που δεν αφήνουνε το λουλούδι του έρωτα ναάνθισι λύτερα, παρά απλούστατα μια τρομερή έλλειψη πολιτισμού, που βαρύνει γενικά τη φυλή μας. Γιατί ή γκρίνια μέσα στο Ρωμαϊκό σπίτι δεν είναι το αποτέλεσμα μιας ιδεολογικής σύγκρουσης χαρακτήρων, πούχει τις ρίζες της βαθιά στην ψυχή μας, σαν αυτές που μας δείχνει συνταραχτικά το θέατρο του Ήφεν. Γιατί στη ζωή τη δική μας δεν υπάρχουν ακόμα προβλήματα, ούτε ιδέες συνειδητές, που να ρθύνε σε σύγκρουση και να διαταράξουνε το οικογενειακό οικοδόμημα. Άπλοστα μας λείπει ή ανατροφή, ή συναίστηση πως έχουμε άμοιβαίες υποχρέωσεις και πως δεν ενωθήκαμε για να καταδυναστεύουμε ο ένας τον άλλο με τις ιδιοτροπίες μας.

Κ' έπειτα, για ποιόν έρωτα μας μιλάει ο κ. Ταγκ.; Αυτό που ονομάζουμε εμείς οι Ρωμοί έρωτα, δεν είναι τις περισσότερες φορές άλλο παρά μια παροξήγηση, μια παροδική κατάσταση που με λίγη θέληση θα μπορούσε να περάσει και να απαλλαχτούμε για πάντα από τα νοσηρά της αποτελέσματα. Κατάστασή που πολύ νευρική παρά ψυχική, που πολλές φορές θα μπορούσε και να θεραπευτεί με λίγες ψυχολογικές ή και με λίγες ξυλιές. Ίσως κάποτε να πρόκειται και για απλή ορεκλάμα — γιατί τέλος πάντων πρέπει θέβια να επάξουμε και έρωτεμένοι στη ζωή μας — ή και για ένα άπ ο ν ο η μ έ ν η δ ι ά β η μ α για να δείξουμε στην κοινωνία και στους φίλους πως είμαστε άξιοι και για ήρωισμούς. Γιατί, για τον άμόρφωτο Ρωμοό ήρωισμός και κατόρθωμα είναι, που πρέπει να το διατυμπανίσει, το ότι κατάφερε να παληθεί από μια γυναίκα, κι ακόμα μεγαλύτερό να την παντρευτεί. Αυτή είναι ή αληθινή ψυχολογία του μέσου όρου στο ζήτημα του έρωτα για τον τόπο μας. Πάνω όμως σε τέτοια ψυχολογία, αδύνατο να θεμελιωθεί οικογενειακή ζωή, κ' ή γκρίνια θαόρει σίγουρα σε λίγον καιρό να καταστρέφει την εδνυχία των πρώτων ημερών.

Έτσι κι ο Παύλος, αφού αποχθήσει και δυο κορ-